

KOŁYSAĆ (24) *vb impf*

o oraz a jasne.

inf kołysać (9). ◇ *praes 1 sg* kołyszę (3). ◇ *3 sg* kołysze (4). ◇ *praet 2 sg m* -ś kołysaś (1). ◇ *fut 3 pl m pers* będą kołysać (1). ◇ *con 3 sg m* by kołysaś (2). ◇ *con praet 1 sg m* bych był kołysaś (1). ◇ *part praes act* kołysząc (3).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. Poruszać coś ruchem wahadłowym; *vacillare Calep; ventilare, per manus versare Mącz; agitare a. iactare petauro, movere Cn (23) : Vacillo – Kolifzę, koliebię, chwieię. Calep 1098a.*

Zwrot: »i tam, i sam kołysać« (1): Ventilare item significat per manus versare, W ręku przebierać/ grąć/ y tám y lám y ták y owák kołyfąć/ hálkać. Mącz 483c.

a. *Kolebać, huścić (o dzieciach i ludziach chorych); cunare BartBydż [kogo, co] (8) : iefli ieft medł/ tedy go nościć/ álbo kołyfąć. SienLek 92.*

kołysać na czym (1): Iefli fye wożić niemoże/ tedy łoże vczynić wiżące/ ná którym niemocnego kołyfąć SienLek 92v.

Zwroty: »kołysać dziecię« (1): Cuno, koliszacz dzyeczyą BartBydż 216b.

»kolebkę kołysać« (1): Bodayże bych był ráczéy kolebkę kołyfał/ Y z drugiem i nieważné mamkom pieśni piłał KochTr 4.

Szereg: »chowyrac, kołysać ani utrząsać« (1): A gdy iuż dziecię otprawiwfy/ ípac ie położyć. Nie godzi fie go barzo chowyrac/ kołyfąć/ ani też barzo vtrząsać FalZioł V 37.

Przen: Łagodnie obchodzić się (1) : Ich ípraw tobie nie mogę ták znácznie wypifąć/ Iák porządnie fortuná raczy ich kołyfąć. PaprPan Y3.

a. *Opiekować się dzieckiem (2) : Cunarum fueras motor mearum, Tyś mię kołyfał/ Tyś był moyim piáftunem. Mącz 234a; A iż niechcesz bym karmił przy żenie twych dżięci/ Iuż ia moie kołyfzę: ty íwé miéy ná pieci PudłFr 55.*

b. *Chwiać, szarpać (o siłach natury); vacillare Calep (11) :*

kołysać kogo, co (6): Ktory ácz ciálá nie ma/ ále wżytko może/ Trzęfie niebem y zyemią/ y kołyfze morze. RejWiz 112; RejPos 331; RejZwierc 179, 218v, 220v; By zás íynowcá pan Striy [wiatr] nie kołyfał [na szubienicy]: Iużby mi fię tu po ítradzy popifał. KlonFlis H4v.

kołysać kim (2): RejFig Dd2; A gdy imi począł wiátr kołyfąć/ zetrwożyli fie ná oney wodzye. RejPos 244v.

W porównaniach (4): Boś y tu nieśpokoiny/ y tám gdybyś wifiał/ Ledá wiátrek by ínopkiem/ tobąby kołyfał. RejFig Dd2; RejZwierc 179, 218v, 220v.

Przen (3) :

a) *Szarpać pokusami [kim] (1) : Iuż też fwiát thobą názbyth kołyfąć nie może RejZwierc 173v.*

b) *Wywoływać rozruchy [czym] (1) :*

Szereg: »chwiać, kołysać i mieszać« (1): Dawano Vrzędy wielkie [...] ludziom nikczemnym: czego gdy ludzie rodu/ rozumu / y fercá wielkiego/ wycierpieć niemogli/ tędy y owędy chwieięc/ kołyfząc/ y miefzáiąc Rzeczapośpolitą/ woleli z Rzymem pośpołu zginąć OrzRozm O3v.

c) *Wykrętnie, dowolnie interpretować [kogo na czym] (1)* : Aż poczną sześcioletnego y pierwszego pić: Ták cię będą ná iednym łoweczku kołyśać. Ták proximè sequentem annum precz wywiera Iedno łowko/ á drugie w łobie go zawiera. *KlonWor* 80

c.*Kiwać (2)* :

Zwroty: »kołyśać głową, łbem« [szyk zmienny] (1 : 1): YA iusz Iedno łbem kołyśię Dziwuiąc Ie co tu słyśię *RejRozpr* G2v; *RejWiz* 167.

»kołyśać i tam, i sam« (1): Kołyśze łobie głową y tám y łam Iiedząc *RejWiz* 167.

2. *Uspokajać, pocieszać; amicare, complacare, delenire, demulcere, evellere a. eximere scrupulum, pacem expetere a. expetissere a. petere a. quaerere, facere tranquillitatem a. tranquillum animum, lenire, litare, mactare, mansuefacere, mitificare, mitigare, mollire, mulcere, oblenire, pacare, permulcere, perpacare, piacularare, placare, propitiare, recolligere animum offensioem, reddere amicum a. pacatum a. propitium, redigere a. transferre in tranquillum, remulcere, sedare, tranquillare* Cn [kogo czym] (1) :

Szereg: »kołyśać i tulić« (1): Lecz wżelákiemi počiechámi y namowámi lekki czyni on žal ich: łowy Ie dziwnie przeráźliwemi y wdźięcznemi kołyśząc/ y tuląc. *SkarKaz* 548b.

Synonimy: 1. *chlustać, chowyrać, chwiać, chybać, kiwać, kolebać, machać, opałać, ruszać, trząść*; 2. *błagać, cieszyć, głaskać, koić, krocic, łagodzić, skromić, tulić, ubłagać, uskramiać, uśmierzać*.

Formacje współrdzenne: *kołyśać się, rozkołyśać się, ukołyśać się, zakołyśać, zakołyśać się; wykołyśować*.

Cf **KOŁYSANIE, KOŁYSANY**

MM